

Atminties perdavimai „peršokant“ per kartą ir jos įtvirtinimo procesai

Carole Lemée-Gonçalves

Straipsnyje nagrinėjami žodiniai atminties perdavimai, kai pirmosios kartos nariai savo asmeniškai įgytas patirtis, taip pat tai, ką jie žino apie socialines savo protėvių ir šalutinės giminystės giminaičių patirtis, derindami šių trečiųjų informaciją su savo autobiografinė ir turima istorinė-semantinė atmintimis, perduoda tik trečiosios kartos nariams. Kadangi nemaža psichologinių, socialinių ir kultūrinių parametru daro žodinių įgytų patirčių perdavimą per tėvų/vaikų ryšį nelengva, ypač kada įsirežę į atmintį prisiminimai nukelia į traumuojančias, skaudžias situacijas, susijusias su prievartomis ar migracijomis, atminties perdavimai „peršokant“ per kartą vaidina svarbų vaidmenį atnaujinto atminties įtvirtinimo procesuose. „Atnaujintas įtvirtinimas“ čia suprantamas kaip sąmoningas savo vietos nustatymas sociokultūrinėmis šiandienos aplinkybėmis, saviidentifikacija išsaugant atmintyje ilgą savo grupės (bendruomenės) istorijos tarpsnį.

Carole Lemée-Gonçalves, Socialinės ir kultūrinės antropologijos katedra, Bordo II universitetas, Place de la Victoire, 33076 Bordeaux Cedex, Prancūzija, el. paštas: carole.lemee@tiscali.fr

2000 metais įvykusioje pirmojoje Vilniaus universiteto Kultūrinių bendrijų studijų centro konferencijoje, skirtoje savo valstybės neturinčių mažumų kultūroms, buvo aptariami „atminčių ir kultūrų perdavimo iš kartos į kartą klausimai, kai tos kartos susijusios realiomis ir simbolinėmis giminystėmis“. Ir iš tiesų šiose socialinėse erdvėse matomi tam tikri esminiai procesai, padedantys įvairioms populiacijoms išsaugoti identitetų ypatybes, atskiriančias populiacijas vienas nuo kitų, ir garantuojantys jų kultūrinės kūrybos ir saviraiškos nepaliaujamą atsinaujinimą. Svarbiausia, jog endogeninių ir egzogeninių pokyčių kontekstuose ir dažnai globalinių visuomenių lygiu susidaranti priešprieša, pasireiškianti nepatiklumu ir įtampa, jei ne priešišku¹ – švelnesniu ar karingesniu, grasina suniveluoti turimus žmonių grupių savitumus ar – pačiais kraštutiniausiais atvejais – juos vienaip ar kitaip visiškai pašalinti.

¹ Vienais atvejais tai institucinis priešiškusumas, kitais – neinstitucinis, bet tikrai egzistuojantis kasdieniame gyvenime.

Būtent šie pagrindiniai aspektai mus atvedė į Vilnių ir būtent dėl šios priežasties mes ištisus dvejus metus teikėme prioritetą lyginamosios antropologijos sričiai, domėdamiesi atminties perdavimo būdais, įvairiai vykstančiais tarp Europos gyventojų. Pirmiausia tai žodiniai² patirčių perdavimai ne gretimai, bet po jos einančiai kartai, t. y. „peršokant“ per kartą, ir perduodant įstrižai, kai viena karta perduoda kitai kartai per dėdės/tetos ir sūnėno/dukterėčios ryšius (relation avunculaire). Šiais perdavimo būdais pasakojimų ir komentarų pavidalu pranešama tai, kas daugeliu atvejų sunkiai „pilnai“³ perduodama per tėvų ir vaikų ryšį. Šių perdavimų kontekste perduodama tai, kas neretai neduoda pagrindo imtis akademinio lygio tyrimo darbų arba kas, atlikus tyrimus, vis vien nėra taip išplatinama, kad būtų prieinama su tuo susijusioms gyventojų grupėms. Taigi mes būtume linkę pabrėžti ypatingą reljefiškumą, kuriuo pasižymi perdavimo būdai tų žmonių, kurie išgyveno genocidus, etnocidus, tų, kurie buvo visuotinai pasmerkti politinėms ir kultūrinėms represijoms bei kitoms prievartoms, taip pat tų, kurie pateko į migracijos srautus, privertusius juos patirti savitų kultūrinių saviraiškų teritorinį išsiskaidymą ir jų narių tarpusavio fizinį nutolimą. Mažumų ir/arba paverstų mažumomis kultūrų išsaugojimo klausimas, taip pat asmeninio identiteto konstravimo klausimas be galo aktualūs socioistoriniuose kontekstuose, išplaukiančiuose iš minėtų situacijų, ypač tada, kai tos situacijos nuosekliai vienos su kitomis sąveikauja (pavyzdžiui, Vidurio ir Rytų Europos aškenazių (žydų) ir romų (čigonų) socialinė istorija).

Nūnai siūlome įsigilinti į socialiai dideles atminties perdavimų pasekmes, kai perduodama „peršokant“ per kartą ir kai tos kartos susijusios realia ir simboline giminyste. Reikia pasakyti, kad tie perdavimai tėvų ir vaikų giminystės ryšio (filiation) lygiu sudaro (kuria) esminę socialinę sąlygą prasidėti procesams, padedantiems kokybiniu ir socioistoriniu požiūriu žmonėms vėl įsitvirtinti, savitai identifikuojantis su savosiomis kultūromis⁴. Tuo tarpu praeities socialinių ir psichologinių aspektų visuma daro įtaką vienos ar kelių kartų tam tikram nutolimui nuo minėtosios identifikacijos.

² Yra ir daug kitokių perdavimo būdų, ne tik žodžiu ar raštu.

³ Mes skiriame perdavimo „pilnai“ formą, kai perduodama žodžiais ir pateikiama tiesiogiai – pasakojant ir komentuojant, ir „tuščiai“, kai nepasakojama ir nekomentuojama, gavėjas informaciją suvokia netiesiogiai, įvairiose kasdienio gyvenimo situacijose ją nuolat perdirdamas ir suvokdamas dedukciniu būdu.

⁴ Reikia skirti savitą kultūrinę ir/arba socioistorinę priklausomybę nuo globalinio identiteto priklausomybės, kurios terpėje pirmoji neišvengiamai tampa suniveluota.

Atminties laukas ir socioistorinių patirčių perdavimas

Identitetų išsaugojimas ir su jais susijusių kultūrinių raiškų atsinaujinimas nuolat reikalauja ieškoti sąsajų su tuo, kas vyko anksčiau, kas išgyvenama, ir būdo, kaip numatyti save ateityje. Tęstinumui egzistuoti identiteto ir kultūrinėje sferoje – tiek individo, tiek kolektyvo lygmenyje, iš tikrųjų maža, kad konkreti situacija iširašytų laiko lygmenyje – chronologinėje tasoje ir socialiniame lygmenyje – kartų tęstinyje. Kitaip tariant, toks tęstinumas visada vyksta nuo dabar: nuo to momento, kai asmenys pradeda socialiai veikti, ir nuo būdo, kuriuo jie suteikia reikšmę tam, ką jie turi suprasti (žr. ypač Weber 1972: 1–2). Tai vyksta konkrečiomis sociokultūrinėmis, neabejotinai istorinėmis (remtis ypač Balandier 1963; Bazin 1996: 401–420) ir todėl visada savitomis sąlygomis.

Toks sąsajų atnaujinimas, apimantis ir asmeninio identiteto konstravimą, priklauso nuo vienu ir kitų atminčių perdavimo, o ne paprasčiausiai nuo tam tikrų sociokultūrinių praktikų atnaujinimo. Todėl tai yra perdavimas to, ką anksčiau įvairiais laikotarpiais išgyveno nariai tos grupės, kuriai priklauso. Būtent šia prasme žodinis socialinių patirčių perdavimas yra pagrindinis. Šios patirtys perduodamos dviem atminties registrais, kuriuos dera atskirti, kad suvoktume *in fine* tų sąsajų su savo sociokultūrinėmis ištaikomis, taip pat su savo grupės istorija ieškojimo būdų efektyvumą. Be to, tai susiję su tam tikrų socialinių statusų įgijimu.

Autobiografinė atmintis

Pirmasis atminties registras – tai paties žmogaus išgyvenimų prisiminimai. Čia turima galvoje *autobiografinė atmintis*. Kitaip tariant, tai liudininko atmintis, ir tai yra faktas, jog jis ją perduoda kitiems – tiems, kurie jam suteikia tikslaus liudininko statusą atminčiai įprastoje socialinėje aplinkoje. Šį statusą papildoma vienas ar keli vaidmenys, kurie vienokioje ar kitokioje socialinėje situacijoje visada priklauso nuo kolektyvinės kultūrinės reikšmės, suteiktos faktui, kad būtų atkurta atmintyje ar, priešingai, kad toji gyvenimo kelio atkarpa būtų nutylėta. Šiandien mes pasaulyje esame tokiam kontekste, kad autobiografinių atminčių perdavimas, palyginti su ankstesniais laikotarpiais, darosi vis labiau vertinimu. Toks vertinimas atitinka jaunesniųjų kartų socialinius poreikius. Jaunesnieji, mokydami vidurinėse mokyklose ir papildomai gaudami žinių iš mūsų visuomenės įvairiausių perdavimo šaltinių, vis karščiau ragina vyresnius perduoti jiems savo išgyvenimus juos pasakojant ir komentuojant. Šia prasme vyresnieji – senelių karta, su kuriais socialiai ypatingi ryšiai palaikomi perduodant patirtį, yra ypač skatintini. Todėl Vakarų Europoje net kalbama apie *liudininko erą* (Wieviorka 1998). Tačiau mikrosocialinėse erdvėse, ypač tam tikruose psichologiniuose parametruose, jau formuojasi patirčių perdavimo stabdys. Būtent tėvų perda-

vimas vaikams nėra sistemingai vertinamas, nors tai galėtų vykti kur kas platesnėje ir/arba visoje socialinėje erdvėje. Toks perdavimas gali padėti išjudinti stabilią kolektyvinę atmintį, kuri dažnai pagrįsta ne asmeniškai išgyventų socioistorinių peripetijų įvairovės integravimu, o yra vienos atminties, turinčios atstoti visos grupės narių atmintį, pavidalas (Lemée 2003). O tai, kas autobiografinių atminčių perdavimą tikrai atgamina ir išryškina, yra socialinių gyvenimų įvairovė, jų sudėtingumas bei sąveika, taip pat psichologinėje plotmėje esančios nuostatos ir elgsenos, kurios kartais gali būti ambivalentiškos. Kai kurie atminties konstruktai kartais labai sunkiai prie to prisitaiko, nes šie du aspektai yra susiję ir daugiausia akcentuojamas „kolektyvinės būtybės“ tapsmas, o tai ir yra grupė.

Pirmiausia reikia įsiminti, kad tai, kas yra labai svarbi autobiografinių atminčių ypatybė ir joms suteikia socialiniu bei kognityviniu požiūriu didelę svarbą, susiję su tuo, jog atminties tapsmas ir jos kultūriniai ženklai čia tyrinėjami turint galvoje jos turėtojų (narių) tapsmą, o ne priešingai. Čia reikia turėti galvoje ir antrą aspektą, ypatingai svarbų aptariant mums rūpimus procesus, nes jis susijęs su socialinio laiko klausimu. Grupės narių tapsmas apčiuopiamas kasdienybėje, kai vyksta nuolatinė kaita tarp įprasto ir nepaprasto įlaikinimo (temporalitės), kur įvairiausių socialinių įvykių sekose rutuliojasi gyvenimo epizodai – papasakoti ar komentuoti ir kur išryškėja apytikris ar ir visai tikslus liudininkų amžius. Kitaip tariant, šie atminties perdavimai įvairiais lygiais ir įvairiu mastu atkuria daugelį istoriškumo parametrų, kurie visuose kituose jos perdavimo kontekstuose gali dingti ir/arba būti pašalinti. Todėl lengviau suprasti, kodėl tokie atminties perdavimai itin svarbūs visuose kontekstuose, kai norima vėl susisieti su savo grupės netolimų laikų socialine istorija. Tie atminties perdavimai tampa itin svarbūs, kai autobiografinių atminčių perdavimas yra pagrindinis šaltinis prieiti prie istorijos, kurią parašė nebūtinai profesionalūs⁵ istorikai, gal tik istorikai mėgėjai, arba istorija rašyta profesionalų, kurie nagrinėjo tik tam tikrus aspektus, o kiti aspektai liko be didesnio dėmesio. Ties pastaraisiais aspektais nuo šiol koncentruojasi palikuonių klausinėjimai ir pažinimo lūkesčiai. Bet perduodamoji autobiografinė atmintis niekuomet nėra absoliučiai „gryna“. Atmintis, sukaupusi nuosavas patirtis, iš tikrųjų visada būna pertvarkoma susiejant su tuo, ką galėjo būti sukaupę pašaliniai asmenys. Kitaip tariant, atmintis integruoja ir papildomai kaupia tai, ką galėjo perduoti kiti. Atminties kognityvinėje plotmėje tiriant autobiografinę atmintį, negalima absoliučiai atsiriboti nuo to, kas sukaupta vadinamojoje istorinėje-semantinėje atmintyje.

⁵ Mes skiriame universitetinius istoriografinius darbus nuo kitų istoriografinių darbų, nes socialinės ir istorinės jų rašymo aplinkybės negali būti nebaudžiamai painiojamos (apie istorinio pobūdžio darbus žr.: Certeau 1986: 19–68).

Istorinė-semantinė atmintis

Istorinė-semantinė atmintis⁶ – tai prisiminimai ir žinios, įgytos perimant kitų žinias ir kitų atsiminimus.

Priešingai autobiografinė atminčiai istorinė-semantinė atmintis yra nevienalytis atminties registras. Atsižvelgiant į atmintį perduodančių ir traktuojančių šaltinių prigimtį, matomos trys didelės potencinės šaltinių sritys: autobiografinės atminties kognityvinių traktavimų, istoriografinių traktavimų, politinių-institucinių traktavimų sritys.

Pirmuoju atveju susiduriame su atminties perdavimais iš anksto primant vieno ar kelių asmenų autobiografinę atmintį, kurią vėliau pavyko pranešti ir, vadinasi, perskirstyti kitiems. Pranešimas, kurį liudininkas(ai), tarsi minėtų asmenų atminčių saugotojas ir paveldėtojas, nurodė aiškiai ar tik numanomai, dažniausiai yra *liudininko(y) liudijimas*. Čia taip pat turimas galvoje patirties perdavimas, kai patirtis nėra grynai sava net jei kartais ji visa išsavinama. Tos patirties perdavimas suteikia socialinį *liudininko(y) liudijimo* statusą. Tie perdavimai vis labiau plinta. Tai rodo, kad autobiografinių atminčių perdavimai didėja. Jie sudaro porą, nes yra ta ryšio priemonė, kuri padeda vienai kartai sąveikauti su kitomis kartomis. Tokia „estafetė“ laikui bėgant išsaugo žinojimą to, kas anksčiau buvo išgyventa. Čia istorinė-semantinė atmintis lygiavertė biografinė atminčiai. Unifikavimas nereikalauja jokios ypatingos kompetencijos, nes jis remiasi tik kognityvinėmis kompetencijomis, kuriomis pasižymi kiekvienas asmuo.

Antruoju atveju istorinių-semantinių atminčių turiniai formuojasi iš ankstesnių istoriografinių traktavimų. Šie remiasi specifinėmis kompetencijomis. Per pastaruosius dešimt metų atlikti etnografiniai stebėjimai leidžia išvardyti keturias dideles sritis ir ką tik iškilusią penktąją: pirmoji konfigūracija aprėpia profesionalių istorikų darbus, antroji – istorikų mėgėjų darbus, trečioji – žurnalistų ir garso bei vaizdo produkcijos režisierių darbus, ketvirtoji – profesionalių teisininkų, ypač teisėjų ir advokatų, darbus, penktoji – sveikatos apsaugos profesionalių darbuotojų, ypač gydytojų, darbus. Istorikų profesionalų ir mėgėjų darbuose, turint galvoje, kad jie praeityje buvo labiau paplitę, matomas nuokrypis į vieną pusę – į paprastų žmonių biografijas ir į kitą pusę – į kasdienio gyvenimo erdves. Kitaip tariant, jų darbai jau nėra orientuoti į socialinės visumos ir jos institucijų istoriją arba į tam tikrus embleminius personažus, nebent į vienintelius žymius įvykius. Toks pat nuokrypis į biografiškumą ir kasdienybę matomas žurnalistų ir garso bei vaizdo produkcijos režisierių darbuose. Tie darbai, beje, byloja apie (praeities) pažinimo lūkesčius, kuriuos tiksliai išreiškia publika tų temų akivaizdoje. Biografiškumas taip pat ypač būdingas teisininkų darbuose, nes jie susiję su

⁶ Terminą pasiūlė Maurice Blochas (Bloch 1995: 59–76).

žmogaus teisėmis ir jo neliečiamumo gerbimu, taip pat su baudžiamojon atsakomybėn patraukiamu fiziniu⁷, o ne juridiniu asmeniu. Kitame šaltinyje, kurį sudaro istoriografinio pobūdžio darbai ir kurių autoriai vis dažniau yra medikai⁸, taip pat svarbią vietą užima biografijos.

Trečiuoju atveju perduotų traktavimų šaltinis yra politinis-institucinis. Tie traktavimai kilę iš socialinių instancijų, nesvarbu, ar jos yra endogeninės socialinėse mikroerdvėse, ar tai pasaulio bendruomenės arba užsienio socialinės instancijos. Tie traktavimai atitinka visuomenės įvaizdį, geidžiamą institutiškai susidaryti, todėl jie visuomet glaudžiai susiję su pagrindinėmis ideologinėmis orientacijomis, joms padeda nustatyti teisėtumą ar bent jį sustiprinti.

Taigi mes jau pastebėjome, kad prisiminimai ir žinios, iš kurių susidaro istorinė-semantinė atmintis, perduodamos atsižvelgiant į sociokultūrinių – endogeninių ir egzogeninių – šaltinių aplinkybes. Tie šaltiniai vadinami egzogeniniais ne tik tada, kai perduodami savitos priklausomybės sferos išorėje, bet ir tada, kai perduodami tokia išraiška, kuri nėra ta, kuri paprastai būna kasdieniame gyvenime (*eminė* kalba) (Olivier de Sardan 1995: 89), o ta, kuri ypač dažna akademinuose darbuose (pirmiausia *etinė* kalba). Todėl susidūrę su mėginimu laikyti pagrindu tik endogeninius perdavimus atsiminkime, kad įvairūs egzogeniniai perdavimai sudaro svarbų aprūpinimo šaltinį sąsajų atnaujinimo procesuose, taigi ir asmeninių identitetų konstravimo procesuose. Taip pat turėkime galvoje, kad jei vieni jų gali turėti stigmatizacijos elementų, tai gali būti ir priešingai: jie gali būti įvertinimų ir pripažinimo šaltinis. Bet nesvarbu, kuris iš šių dviejų diametraliai priešingų atvejų egzistuos, vis dėlto būdas, kuriuo semantiniai turiniai tampa įsisavinimo ir reikšmės suteikimo objektais, visuomet yra jų kaip priėmėjų, nes jie yra gyvos būtybės. Būtent tai traukia mūsų kaip antropologų dėmesį.

Žodiniai vienos kartos perdavimai kitai kartai „peršokant“ per kartą

Veikiant realių ir simbolinių giminysčių ryšiams, o žiūrint dar plačiau – tarptautiniuose žinių apsikeitimo tinkluose tie žodiniai perdavimai vyksta „peršokant“ per kartą. Čia kalbama apie atminties perdavimus, kai pirmosios kartos nariai perduoda – per pasakojimus ir komentarus – tik trečiosios

⁷ Pavyzdžiui, Maurice Paponui iškeltoje byloje šis buvo apkaltintas nusikaltimu žmogiškumui ir 1998 m. balandžio 2 d. nuteistas kaip buvęs atsakingas už žydų deportaciją iš Bordo. Buvo nuspręsta teisti jo asmenį, o ne kelti bylą Viši režimui.

⁸ Ypač tarptautinių ir nacionalinių humanitarinės pagalbos organizacijų darbai, ne tik liudijantys, bet ir analizuojantys sveikatos sferos ir pacientų socialinių bei kultūrinių sąlygų tarpusavio sąsajas.

kartos nariams⁹ savo patirtis, taip pat tai, ką jie žino apie socialines savo protėvių (ascendants) ir šalutinės giminystės giminaičių (collatéraux) patirtis, derindami šių trečiųjų informaciją su savo autobiografinė atmintimi ir turima istorine-semantine atmintimi. Toks perdavimo būdas leidžia ypač specifiškai stebėti autobiografinės atminties perdavimą, tą išgyventų socialinių patirčių atmintį, kieno nors įgytą įvairiausiomis kasdienio gyvenimo aplinkybėmis ir ypatingų įvykių proga, tokią atmintį, kurią kartais be galo sunku vienai kartai tučtuojau perduoti kitai, po jos atėjusiai kartai.

Atminties perkėlėjai: realioji ir simbolinė giminystės

Tie atminties perdavimai vyksta ne tik per tokį ryšį, kai senelius ir vaikaičius sieja kraujo giminystė. Reikia atsiriboti nuo perdavimo biologizuotos koncepcijos, kuri linkusi teigti, kad tik tikrieji seneliai galėtų atlikti atminties perkėlėjų vaidmenį savo vaikaičių identiteto konstravimo procese. Labiau pasigilinus galima pastebėti, kad būtent per senelių ir vaikaičių ryšį, simbolinį¹⁰, o ne biologiniu požiūriu realų, ryšį geriau persiduoda autobiografinė atmintis, nes neabejotinai yra susidaręs socialinis nuotolis, kuris ne tik nedaro kliūčių perdavimui, o priešingai, yra viena iš palankiausių jam socialinių sąlygų. Kitaip tariant, kai kalbame apie atminties perdavimą trečiosioms kartoms, dažnai susiduriame ne tik su vertikalaus pobūdžio perdavimais, bet ir su „įstrižais“, panašiai kaip vyksta vienos kartos atminties perdavimas kitai kartai per dėdės/tetos ir sūnėno/dukterėčios ryšį (transmissions avunculaires). Tai, kad sunku perduoti išgyventą patirtį savo šeimoje ir kad tai ypač būdinga tėvų ir vaikų ryšiui, neretai senelių ir vaikaičių ryšiui, nereikia laikyti negatyviu reiškiniu. Iš tiesų tai, kas neperduodama savo vaikaičiams arba jiems perduodama tik iš dalies, dažnai labiau¹¹ pavyksta perduoti kitiems vaikaičiams, priklausantiems ar nepriklausantiems savo artimųjų grupei¹². Būtent tai padeda sustiprinti ar užmegzti skersinius ryšius, pagrindinius visuomenėje, sanglaudos santykių požiūriu turinčius egzistuoti tarp įvairių jos narių kaip tarp dalių, sudarančių visumą. Todėl tuo atveju, kai esame savo šeimos kontekste ar, plačiau, savo grupės savito

⁹ Jei atkreiptume dėmesį į K3 narių amžių tuo metu, kai jie priima žodinius perdavimus iš K1 per tiesioginius ryšius, pastebėtume, kad jie dažniausiai dar nėra paaugliai, jau tokie yra arba yra jauni suaugę žmonės.

¹⁰ Simbolinis, bet pagrindinių identifikavimo kategorijų prasme socialiai realus ryšys, kai vieni įeina į senelių kategoriją, kiti – į vaikaičių kategoriją.

¹¹ Perdavimas niekada nėra absoliutus.

¹² Tai viena iš socialinių aplinkybių, kuri mums pasirodė be galo palanki etnografinėje terpėje dirbant su mūsų senelių kartos atstovais. Taip Juliette Benzazon, nors nekilusi iš sefardų, perdavė mums daugelio metų jų gyvenimo pasakojimą, kuri mes išleidome pavadinimu „L'ombre du passé“ (Atminties šešėlis) (Lemée 1998), kad jis išliktų ir būtų perduotas jos vaikaičiams ir visiems kitiems.

identiteto kontekste, pirmosios kartos atminties perdavimai trečiajai kartai tos atminties priėmėjams padeda atnaujinti savo sąsajas su ankstesnių kartų socialine istorija ir drauge su visa tuo, kas susiję su jų kultūra, ir tokiu būdu tęsti socialinį darbą, aktyviai padedantį metų metais išsaugoti jų kolektyvinę identitetą. Kitu atveju, kai autobiografinių atminčių priėmėjai neturi savito grupinio identiteto, susiduriame su tam tikrų solidarumo ir savitarpiskumo apraiškų išjungimu, socialinių laiptelių surentimu, kurie yra labai svarbūs, nes padeda pripažinti kokybinį sociokultūrinį pliuralizmą ir istorinio tapsmo įvairovę, kai šie du aspektai gali neabejotinai tapti svarbiu niveliacijos ar net neigimo objektu politinių-institucinių traktavimų lygmenyje¹³. Taigi būtent tokios dvigubos dimensijos pirmosios kartos atminties perdavimai trečiajai kartai („peršokus“ per kartą) šiandien vaidina svarbų vaidmenį įvairiose socialinėse erdvėse, per pastaruosius dešimt metų etnografiškai tyrinėtose, ypač įvairūs sociokultūriniai judaizmo komponentai.

Kokybinio atsitolinimo veiksnys

Nemaža psichologinių, socialinių ir kultūrinių parametru sudaro žodinių patirčių perdavimą per tėvų ir vaikų ryšį nelengvą, juo labiau kai įsirežę į atmintį prisiminimai nukelia į traumuojančias, skaudžias situacijas, susijusias su prievarta ar migracijomis. Psichologinius veiksnius apskritai mes visi gerai žinome, mums visiems akivaizdu, kad bendrieji socialiniai kontekstai dėl įvairių priežasčių gali nepadėti autobiografinės atmintis perduoti¹⁴, bet Europos geografiniame areale prisideda dar vienas svarbus kultūrinis parametras. Jis susijęs su laiko, vadinamojo linijiniu ir negrįžtamu, koncepcija. Šioje laiko koncepcijoje, kuri, kaip teigiama, apibūdina šiuolaikinės visuomenės, dabartis konceptualizuojama kaip privalanti socialinėje ir kultūrinėje plotmėje pranokti ankstesnius laikotarpius ir tai, kas su jais susiję. Taigi būdas numatyti save ateityje taip pat grindžiamas praeities laikotarpių pranokimu, iš jų ypač išskiriant nesenus laikus. Tad šie privalo paklusti sociokultūriniais traktavimams, leidžiantiems juos kokybiškai paversti praeities sritimi. Nietzsche iš šios kultūros koncepcijos padarė itin svarbią išvadą: ne praeitis yra dabarties duobkasys, o dabartis kasa duobę praeičiai (Nietzsche 1988). Todėl neseniai įvykusių istorinių įvykių rėmuose paprastai prabėga tam tikras laikas, kol žmogus pradeda atgaminti atmintyje tai, kas galėtų būti gražinta į dabartį, tai, ką jis nori atitolinti nuo savęs, kad susidarytų įspūdis, jog gyvena dabartyje ir todėl gali save projektuoti ateityje. Tada galima pastebėti, kad kuo labiau vėlesni socialiniai laikai yra pažymėti svarbiais pokyčiais ar net lūžiais, palyginti su tuo, kas buvo prieš tuos įvykius, tuo dažniau asmeninis kokybinis atsitolinimas savo kasdieniame gyvenime

¹³ Tiek mikrosocialinėse, tiek makrosocialinėse pakopose.

¹⁴ Apie deportuotų žydų pasakojimų recepciją pokarinėje Prancūzijoje žr. Wiewiorka 1995.

nuo to, ką žmogus anksčiau išgyveno ir patyrė, darosi labai svarbus. Čia ir slypi vienas iš didžiųjų parametrų, kuris, siedamasis su visais kitais, padeda suprasti tai, kas vyksta tėvų ir vaikų ryšyje ir apskritai dviejų gretimų kartų ryšyje ir kodėl susiduriama su tokiais atminčių perdavimais tarp senelių ir vaikaičių. Šis perdavimas iš tikrųjų įvyksta ne bet kada, o ima vykti tiksliai nuo to momento, kai baigiasi mažiausiai dvi dešimtis metų trukęs (atminties) atitolinimo periodas.

Socialinė atsvara ir priėjimas prie grupės socialinės istorijos: atnaujinto įtvirtinimo procesai

Atminties perdavimus „peršokant“ per kartą galima vadinti sudarančiais tam tikrą socialinės atsvaros formą, palyginti su tuo, kas vyko mikro-socialiniame lygmenyje tėvų ir vaikų ryšyje ir, makrosocialiniame lygmenyje, kas vyko tarp vienos ir kitos, artimiausių, gretimų kartų. Autobiografiniai ir biografiniai pasakojimai ir juos lydintys komentarai iš tikrųjų leidžia trečiosios kartos nariams vėl susijungti su jų senelių ir prosenelių sociokultūriniais pasauliais ir tokiu būdu iš dalies sugražinti į dabartį tai, kas anksčiau aprašytuose procesuose buvo nutolinta. Iš tikrųjų tokie perdavimai vaidina svarbų vaidmenį atnaujinto įtvirtinimo, arba įsirašymo (réinscription),¹⁵ procesuose. Atnaujintas įtvirtinimas reinskripcija čia suprantamas kaip sąmoningas savo vietos nustatymas (susiorientavimas) sociokultūrinėse šiandienos aplinkybėse, saviidentifikacija išsaugant atmintyje ilgą savo grupės istorijos tarpsnį. Pavyzdžiui, tokiu principu traktuojant aškenazių istoriją, atsimenamas istorijos tarpsnis apims ir epochą, gyventą prieš *Shoah* (Holokaustą).

Kad būtų lengviau suprasti, kokius svarbius socialinius poveikius daro perdavimai „peršokant“ per kartą atnaujinto įtvirtinimo procesų srityje, mes siūlome išskirti tris procesų registrus plačioje visumoje, kurią sudaro socialinio įsitvirtinimo procesas. Tai procesinių registrų derinys, vedantis į įsitvirtinimą grupėje sociokultūriniu, identiteto ir istoriniu požiūriais.

Pirmasis registras susijęs su sąsajų tarp kartų dėl praeities *atnaujinimu* (re-connexion), kitaip tariant, su jauniausių kartų galimybe pažinti savo grupės socialinę istoriją. Tokią galimybę (prieinamumą) ypač lengvina autobiografijos ir biografijos, pirmosios kartos perduodamos trečiajai kartai „peršokant“ per antrąją kartą.

Antrasis registras susijęs su sąsajų tarp kartų dėl praeities *įsisavinimu iš naujo* (réappropriation). Čia turimas galvoje tų sąsajų sureikšminimas, vykstantis šiandienos socialinėmis aplinkybėmis. Šis sureikšminimas iš tiesų priklauso nuo identifikavimosi su konkrečiais atsiminimais ir nuo išgyventų įvykių. Tai įgyvendina tiek atminties perdavėjai, tiek jos priėmėjai.

¹⁵ Inskripcija egzistuoja pati savaime, kaip faktas.

Trečiasis registras susijęs su *atnaujintu ryšių (sąsajų) sukabinimu*, t. y. sutvirtinimu (ré-enchaînement). Jis vyksta iš priėmėjų pusės ar, priešingai, tam tikrais atvejais to gali nebūti, nesureikšminus sąsajų tarp kartų dėl praeities. Jei ryšiai (sąsajos) sukabinami, tada išvirtinimo proceso visuma laikinai nutrūksta. Sąvoka „atnaujintas ryšių (sąsajų) sukabinimas“ susijusi su pozityvaus kitoniškumo nustatymu kultūrinių ir identiteto ženklų atžvilgiu, o tie ženklai laikomi ankstesnių laikų (dažnai tų, kurie galėjo būti stigmatizavimų objektu) charakteristikomis ne juos atkuriant, bet remiantis jais, kai tęsiami socialiniai ryšiai ir išvirtinama kūrybinio tęstinumo erdvėje.

Tokioje situacijoje įvyksta atvirkštinio tėvų ir vaikų giminystės ryšio (filiation inversée) (Pouillon 1975) sudarymas, kai jaunesnieji kokybiškai pripažįsta savo vyresniųjų palikimą, kad galėtų *a posteriori* tai įvertinti. Tą kitoniškumą, kuris nėra primestas, sukūrė ir jo panoro būtent palikuonys, jis yra pastarųjų asmeninių identitetų strategijos dalis. Taip susidaro atotrūkio sfera anksčiau aptartų nutolinimų socialinių logikų atžvilgiu. Kitaip tariant, valios jėga sujungia tai, ką žmogus dabar išgyvena ir veikia, su tuo, kas buvo prieš kelių ankstesnių kartų gyvenimą, todėl žmogus vėl atstato savo vietą tęstinumo grandinėje.

Sąvoką „atnaujintas ryšių (sąsajų) sukabinimas“ suprantame kaip kokybinį darbą, kurio esmę sudaro ryšių veiksmingumo gražinimas, ryšių, kurie mus vėl susieja su sociokultūriniu identitetu ir su istorija, paveldimą tėvų ir vaikų giminystės ryšių (filiation) sferoje. Tie ryšiai egzistuoja, jie yra visiems žinomi, tačiau pastebima, kad jie iš tikrųjų socialiai veiksmingi tik tada, kai kiekviename kartos lygmenyje, genealoginio kontinumo situacijoje, tampa atnaujintų įsisavinimų objektu.

Socialinių patirčių įvairovės atstatymo svarba

Čia buvo ypač pabrėžta, kad savo grupėje kokybinis išvirtinimas remiasi prieinamumu prie genealoginių palikuonių socialinės istorijos ir prie istorijos platesnės sociokultūrinės visumos, į kurią tie palikuonys įsiterpę. Prieinamumas prie tos istorijos, kuriai duomenų ypač daug teikia pasakojimai ir komentarai, yra tada, kai pirmoji karta juos perduoda trečiosios kartos nariams „peršokdama“ per kartą, nes šie pasakojimai daugiausia atkuria (auto)biografinius įvykius. Tie įvykiai iš tiesų kadaise rutuliojosi konkrečiuose sociokultūriniuose ir socioistoriniuose kontekstuose su sąmoningai paliekamomis ir anekdotinėmis detalėmis, kurių visada apstu gyvenimiškuose pasakojimuose. Taigi reikia atsisakyti neretai stereotipinio vaizdinio, kuris primetamas *atminčiai* būtent tada, kai stengiamasi ją priešpriešinti *istorijai*¹⁶.

¹⁶ Nuoroda į debatus ir polemikas, kurie pastaruoju metu buvo ypač populiarūs Prancūzijos akademinuose sluoksniuose (Dosse 2000: 182–186).

Kas kartą atkuriant socialines patirtis, liekančias prisiminimuose, tų patirčių elementai tiesiogiai nukreipia į taip pat atkurtų priklausomybės grupių istoriškumą ir taip tos grupės yra atsimenamos.

Šiame kontekste, kaip jau buvo pastebėta, nėra atpasakojama grupės (šeimoms ir platesnės socialinės erdvės) istorija. Priešingai, pirmiausia imama si pasakoti savo asmenišką istoriją ir savo artimųjų istoriją, žodžiu, pasakoti istorijas, kurios išryškintų visuomenės kolektyvinės istorijos kontūrus. Šiomis istorijomis visuomenė, kurios nariai yra asmenys, neturi antropomorfinių bruožų, priešingai tam, kas gali būti kitiems traktuojant atmintį. Asmenys apibrėžiami ne tik kaip veiksnių autoriai, bet ir kaip gyvos būtybės, kurioms būdingi jausmai, glaudžiai susiję su elgsenomis ir nuostatomis, ir kurių negalima priskirti tik socialinei ar kultūrinei struktūrai. Antra vertus, visuomenė nėra šiuose pasakojimuose ir komentaruose kažkas „visai nediiferencijuota“. Ji yra įvairiausių aspektų gausa ir todėl ta gausa sudaro endogenines skirtybes, paskirstymų ir pasidalijimų formas, egzistuojančias visuomenėje minimų faktų momentu.

Būtent šis dvigubas veiksnys – grynai žmogiška dimensija ir endogeninė socialinė įvairovė – vaidina svarbiausią vaidmenį sąsajų atnaujinimo, įsisaivinimo iš naujo ir ryšių (sąsajų) sukabinimo, t. y. sutvirtinimo, procesuose. Autobiografiniai ir biografiniai įvykiai atkuria visa tai, kas padeda nustatyti identifikavimosi procedūras. Pagal juos galima konkrečiai išskirti dar gyvus ar seniai mirusius asmenis, apie kuriuos sužinome, kad jie kasdieniame gyvenime nebuvo pasyvūs sociokultūrinių institucijų ir jau išgyventų įvykių subjektai¹⁷, nes jie taip pat buvo ar tebėra jų gyvenime jiems perduotų atminčių priėmėjai. Apskritai galima įsidėmėti, kad laiko skirtumas, kuris tam tikru momentu susidaro nuo ankstesnių laikotarpių, yra priklausomas nuo socialinės skirtybės, kurią dabarties veikėjai gali nustatyti su praeities veikėjais.

Šį svarbų aspektą papildoma tai, kad per autobiografinius ir biografinius įvykius taip pat galima prieiti prie grupės endogeninės įvairovės. Tos įvairovės pažinimas yra neginčijamai būtinas norint iš vidaus suprasti tai, kas sudaro nuolatinį kultūrinį homogeniškumą.

Georges Balandier (žr. būtent Balandier 1985) jau seniai atkreipė dėmesį į trijų didelių skirtumų ir nelygybių šaltinių egzistavimą visose visuomenėse: 1) pasidalijimas į lytis, 2) kartos ir amžiaus kategorijos, 3) prieinamumas (priėjimas) prie materialių ir nematerialių turtų. Atsižvelgiant į šiuos tris stambius registrus atlikti atminties tyrimai rodo, kad galima pridurti, jog išgyventi ir/ar ištverti įvykiai su tos pačios visuomenės nariais nevienodai susiję. Dažniausiai nesvarbu, kokią padėtį asmenys užima socialinėse

¹⁷ Šis aspektas nūnai svarbus tam, kas susiję su Holokausto istorija. To meto liudijimai ir vėliau perduoti gyvenimo pasakojimai dabar suteikė kitokią požiūrį į aukas. Jų palikuonių atminties įsocialinimas dabar yra modifikuotas.

stratifikacijose. Įgytų patirčių perdavimo turiniai daugiausia atstato šių parametrų visumą, parametrų, kurie visame socialiniame gyvenime yra neabejotinai esminiai. Be to, praeities atkūrimas, net suformuotas fragmentiškai iš įvairių skirtumų, kreipiančių į socialinę kartografiją, yra būtinas, kad nuo šiandienos galėtume susidaryti palankią jungtį su sociokultūriniu praeities gyvenimu, kurio atžvilgiu neišvengiamai atsiduriame išorėje, įskaitant endogenines aplinkas. Iš tikrųjų kalbama apie galėjamą išivaizduoti tai, kokia anksčiau buvo savų (mūsų giminaičių) visuomenė. Kitaip tariant, galimybė minimaliai pažinti socialinių padėčių gausą, iš kurių išsirutuliojo kultūrinės raiškos ir galutinai išryškėjo bendrieji identiteto kontūrai, yra daugiau nei lemiama, nes be žinių apie visuomenės vidaus įvairovę neįmanoma prieiti prie savo grupės socialinės istorijos. Antraip teliks šabloniškas vaizdas, ir pasakojimas apie jį bus neapibrėžtas laiku¹⁸.

Susipynimo procesai ir vienos kartos priderinimas prie kitos – gretimos – kartos

Minėtoje 2000 m. konferencijoje, pasiremdami savo etnografiniais moksliniais tyrimais, kur buvo tirtos penkios viena greta kitos einančios kartos, parodėme, kad atminčių perdavimai iš pirmosios kartos į trečiąją kartą, esant realioms ir simbolinėms giminystėms, kai giminių ryšiai per ilgą kartų kontinumą yra kuo glaudžiausi, išsivirtina tuose procesuose, kuriuos pavadino-me „susipynimu“ (intrication). Iš tiesų galima pastebėti tokius atminties perdavimų srautus, kai pirmosios kartos (K1) nariai juos perduoda trečiosios kartos (K3) nariams, antrosios kartos (K2) nariai – ketvirtosios kartos (K4) nariams ir trečiosios kartos (K3) nariai – penktosios kartos (K5) nariams. Vyriausiųjų kartų narių retrospektyviniai diskursai taip pat atskleidžia atminties perdavimus, priimtus iš savo senelių.

Perdavimų sandūrų buvimas leidžia papildyti antropologijos ir apskritai socialinių mokslų sampratą apie tai, kas aktyviai padeda išsaugoti identitetą ir kultūrinės raiškas be paliovos joms atsinaujinant visose kartose.

Šiandien mes norėtume atkreipti dėmesį į narius tos kartos, kurią „peršokame“, kai kalbame apie perdavimą trečiajai kartai, į tuos narius, kurie

¹⁸ Tai problema, su kuria ypač susidūrė iš Vidurio ir Rytų Europos kilę aškenazių (žydų) palikuonys. Kai kurie negali prieiti prie socialinės istorijos, išgyventos *shtetl* (mažuose miesteliuose), nes tiesioginiai protėviai žuvo nacių konclageriuose arba nūnai jau mirę. Tokioje šalyje kaip Prancūzija tėra labai mažai akademinų darbų apie socialines ir kultūrinės gyvenimo sąlygas jų kilmės teritorijose iki Shoah (Holokausto) tragedijos.

vėliau perduos atmintį savo vaikaičiams (realiems ar simboliniams). Kai K1 atmintį išimtinai perduoda tik K3, pastebime, kad beveik sistemingai K3 dalį to, ką jis/ji gavo, perteiks K2. Kitaip tariant, K3 perduoda K2 tai, ko jis/ji tiksliai arba visai nežino. Susidaro savotiškos svarstyklės. Tai, ką K2 sužino iš K3 ir kas daugeliu atvejų tiesiogiai susiję su jo/jos identitetu, šiomis sąlygomis paprastai verčia K2 užmezgti ryšį su K1, kad K1 jam/jai tiesiogiai papasakotų tai, kas buvo perduota K3.

Būtent tokia kontekste K2 nustato naujas kitoniškumo formas su K1 praeitimi ir su sociokultūriniais referentais, neabejotinai susijusiais su jo/jos istorija, nors jis/ji galėjo sąmoningai ar ne daryti viską, kad šiuos referentus laikytų nuo jo/jos atitolintus ir jis/ji galėtų gyventi savo gyvenimą ir formuoti savo identitetą pagal savo socialinę patirtį. Čia užsimezga nauja jungtis tarp dviejų artimiausių kartų padedant tam, kas vyko per K1 ir K3 ryšį. Stebint K1, taip pat išryškėja atstatymas kitoniškumo su jo/jos praeitimi, kurią laiko distancija, taip pat nutolinimų pasekmės, skatinamos vėlesnio gyvenimo sociokultūrinių ir psichologinių sąlygų, padėjo kokybiškai atitolinti užmetant šydą ant praeities. O K3 atstovas(ė) galėjo išskirti ankstesnį, dar prieš jo/jos tėvų gimimą buvusį socialinį ir kultūrinį pasaulį.

Čia trumpai aprašėme procesų visumą šįkart pabrėždami tai, kas vyksta K2 lygmenyje. Pailiustruosime tokiu pavyzdžiu. Sakykime, sutuoktinių pora turi du vaikus. Vienas sutuoktinis (vyras) stengiasi išsaugoti ir tęsti jų savito identiteto kultūrinę raišką, ir nepaliumamai tuo rūpinasi. Kitas sutuoktinis (žmona), priešingai, stengiasi atsiriboti nuo to, kas jai primena jos tėvų kultūrinę šaknis, ir nutolti tiek, kad jos pačios identiteto konstravimo procesas laikui bėgant įsitvirtino labiau remiantis kitais kultūriniais parametrais, kurie taip pat priklauso jai. Tuo momentu žmona pradeda kokybiškai artėti prie savo tėvų sociokultūrinių ištakų ir sieti save su tuo, kas sudaro ir jos pačios ištakas. Įsigilinę į šią situaciją pastebime, kad čia yra tas momentas, kai vienas iš vaikų (sūnus) yra ypač susirūpinęs sąsajų atnaujinimu ir įtvirtinimu toje pačioje saviidentifikacijoje, kuriai iš naujo vertinti jis daro įtaką. Pabrėžiame, kad K2 iš naujo sukabinti ryšiai (sąsajos) susiję ne su jos sutuoktinio veikla, ne su jos ryšiu bent su vienu iš dar gyvų jos tėvų, ne su jos artimais giminaičiais (avunculaires), bet su identiteto konstravimu, kuriuo užsiima jos vaikas. Kitaip tariant, K2 atnaujintas ryšių (sąsajų) sukabinimas prasideda nuo sąsajų ieškojimo, kurį atlieka K3. Būtent sūnus susisieja su tuo, kas susiję su vaikyste, socialiniais periodais ir kultūriniais ženklais, egzistavusiais prieš jo gimimą. Ši situacija ypač svarbi santykiams, kuriuos K2 palaiko su keletu K1 socialiniuose tinkluose, ir dėl to gali pasinaudoti jų įgytomis patirtimis.

Išvada

Kultūrinių raiškų ir savitų identitetų išsaugojimas tegalimas vyresnių kartų patyrimą perduodant jaunesnėms kartoms. Jis taip pat priklauso nuo būdo, kuriuo jaunesniųjų kartų nariai kokybiškai vėl susyja su tuo, kas vyko anksčiau nei jų tėvų laikai. Tas ryšių (sąsajų) sukabinimas priklauso nuo jaunimo savos socialinės grupės istorijos pažinimo. Todėl norint patobulinti socialinių ryši, susidarantį pirmajai kartai perduodant atmintis trečiajai kartai („peršokant“ per kartą) ir norint pagerinti akivaizdų atminčių perdavimų trūkumą, ypač pogenocidinėse ir pomigracinėse situacijose, kai tiesioginių protėvių jau nėra tarp gyvųjų arba jie fizine prasme toli, – tokiu atveju profesionalių istorikų, antropologų, sociologų ir kitų humanitarinių bei socialinių mokslų tyrinėtojų darbai turi būti prieinami¹⁹ su tuo susijusioms žmonių grupėms, kad kai kurie jų turiniai galėtų tapti įsisavinimo objektu ir išlietu į atnaujintus ryšių (sąsajų) sukabinimo procesus.

Iš prancūzų kalbos išvertė Jūratė Karazijaitė.

Versta iš: Lemée-Gonçalves Carole. 2002.

*Les transmissions en générations alternées
et les processus de réinscription.*

Literatūra

- Balandier Georges. 1963. *Sociologie actuelle de l'Afrique noire*. Paris: P.U.F.
- Balandier Georges. 1985. *Anthropo-logiques*. Paris: Le Livre de Poche.
- Bazin Jean. 1996. Interpréter ou décrire, Revel J. et Wachtel N. (dir.). *Une école pour les sciences sociales*: 401–420. Paris: Éditions du Cerf.
- Bloch Maurice. 1995. Mémoire autobiographique et mémoire historique du passé éloigné, *Enquête* 2: 59–76.
- Certeau Michel de. 1986. L'opération historique, Le Goff J. et Nora P. (dir.). *Faire de l'histoire. Nouveaux problèmes*: 19–68. Paris: Folio Gallimard.
- Dosse François. 2000. *L'histoire*. Paris: Armand Colin.
- Lemée Carole (recueilli et transcrit par). 1998. *L'ombre du passé. Témoignage de Juliette Benzazon partie civile au procès Papon*. Paris: Hachette collection n°1.
- Lemée Carole. 2003. L'Après-Shoah: des traumas aux processus de réinscription, *Face-à-face* 5: 83–96.
- Nietzsche Friedrich. 1988. *Seconde considération intempestive. De l'utilité et de l'inconvénient des études historiques pour la vie*. Paris: Flammarion GF.

¹⁹ Platinimo ir suprantamos kalbos vartojimo lygmenyse.

- Olivier de Sardan Jean-Pierre. 1995. La politique du terrain. Sur la production des données en anthropologie, *Enquête* 1: 71–109.
- Pouillon Jean. 1975. Tradition: transmission ou reconstruction, *Fétiches sans fétichisme*: 155–173. Paris: Maspero.
- Weber Max. 1972. *Wirtschaft und Gesellschaft*. Tübingen: J. C. B. Mohr.
- Wieviorka Annete. 1995. *Déportation et génocide. Entre la mémoire et l'oubli*. Paris: Hachette Pluriel.
- Wieviorka Annette. 1998. *L'ère du témoin*. Paris: Plon.

Transmission by Jumping over a Generation and Re-inscription Process

Carole Lemée-Gonçalves

Summary

Intergenerational transmission of memory, and, more precisely, again narration of social events experienced by our relatives, is a capital issue in all societies. It gets a larger dimension when stateless cultures are concerned because it has indeed a direct link with identities maintaining problematic and cultural productions and renewed expressions. When the populations of these stateless cultures have been hurt by genocide and ethnocide, by various forms of political and cultural repressions and their members were geographically spread before or after these events, the issue becomes crucial. In this framework, thinking must be brought in depth on major social effects when transmissions by jumping over a generation in real or symbolic lineages are carried out.

These transmissions that can be called as transmissions *by jumping over a generation* (narrations and comments are transmitted from a first generation to a third one) form a fundamental condition in the implementation of some processes. These processes allow people making a qualitative, historical and social re-inscription inside their membership group while a set of social and psychological aspects has already helped, over one or several generations, implementing the “put at distance” forms regarding this membership and the participation to the production of renewed cultural expressions.

As these processes are fed by the memory transmission of the one and the others and not simply by some cultural practices renewal, two great fields of memory registers must be taken into consideration: on the one

hand, the “autobiographical” memory (memory actually in one’s possession owing to its own experiences, or the witness’ memory), and on the other hand, the “historico-semantic memory” (remembrances and knowledge on the story as it was transmitted to oneself). Therefore, transmissions by jumping over a generation which at the same time link together generational and social distance, are a privileged communication mode for transmitting autobiographical remembrances. And, it is particularly true for those who have some difficulty to communicate verbally from a generation to another immediate one, and, notably, to one’s own children. In this respect, these transmissions form a social counterbalance regarding actual reticence and block situation in the parent-children relationship framework. By transmitting their autobiographical memory, the great-ascendants transmit also all about what they know from their parents, grand-parents and great grand-parents social experiences, calling therefore, their historico-semantic memory.

There is a combination between the two great registers of memory in these transmissions. This combination allows the descendants of a given group access to a historical depth and at the same time the knowledge of a social cartography. The knowledge, even partial, of the latest, is fundamental in order to establish a comprehensive connection in front of a social and cultural past world regarding which they necessarily are in an exteriority position. Without this locating, they actually and really can not have an access to the group historicity, and only have a cliched image of it which is a-temporal. When there is a lack in other sources of knowledge concerning all about the group social story singularity (archives and other material traces have been destroyed, or there was no specific research works on it), this double access can only be activated by means of these transmissions. As a result, these transmissions have a major part to play in a society life confronted by very strong social violence.

From these transmissions, which make possible the access to social history possible for members of anterior genealogical lineages and to history of a wider social and cultural entity, which contain them, processes can be carried out. These processes rest on three steps. The first one, the *re-connection* thus concerns the access, for all the members of the youngest generations, to a social history of their ascendants and great ascendants. The second one, the *re-appropriation* concerns the work of putting in signification carried out by them. The third one, the *re-chain* sets a positive alterity regarding the cultural and identity markers held as anterior periods characteristics (which often are those having been the subject of stigmatizations), not in order to reproduce them but in order to keep on doing the social work from them.

Transmissions by jumping over a generation inscribe themselves in a processual cycle through several generations and lead to a global process of

so-called “intrication process”. As a result, for example, through five generations corresponding to generational relationships as observed by ethnographic study, the principle is : members of a first generation transmit to those of the third generation, members of the second generation transmit to those of the fourth generation, and members of the third generation transmit to those of the fifth generation. And, looking this time at what happens when transmitting from a generation to its immediate one, one may observe that grand children often transmit back to their parents, events, comments, remembrances etc. which were transmitted to them from their grand parents. A sort of re-equilibrium is therefore obtained in the transmission field.

Gauta 2002 m. gruodžio mėn.

